

VERBUM

Forma podstawowa czasownika:

1 sg. ind. praes. act.	inf. praes. act.	1 sg. ind. perf. act.	supinum
<i>orn-o</i>	<i>ornā-re</i>	<i>ornāv-i</i>	<i>ornāt-um</i>
<i>vidē-o</i>	<i>vidē-re</i>	<i>vid-i</i>	<i>vis-um</i>
<i>leg-o</i>	<i>leg-ē-re</i>	<i>leg-i</i>	<i>lect-um</i>
<i>audī-o</i>	<i>audī-re</i>	<i>audīv-i</i>	<i>audīt-um</i>
	⇓	⇓	⇓
	part. praes. act. part. futuri pass. inf. praes. act./pass.	inf. perf. act.	part. perf. pass. part. fut. act. inf. perf. pass. inf. fut. act. / pass.
	gerundium		abl. supini
	ind. praes. act./pass. con. praes. act./pass. imperat. praes. act./pass.	ind. perf. act. con. perf. act.	ind. perf. pass. con. perf. pass.
	ind. imperf. act./pass. con. imperf. act./pass.	ind. ppperf. act. con. ppperf. act.	ind. ppperf. pass. con. ppperf. pass.
	ind. fut. I act./pass. imperat. fut. I act./pass.	ind. fut. II act.	ind. fut. II pass.

v e r b a i n f i n i t a

Tworzenie tematów perfectum:

1. Poprzez dodanie to tematu praesens **-v-**: *amā-re* > *amā-v-i*, *delē-re* > *delē-v-i*, *audī-re* > *audī-v-i*. Ten sposób tworzenia perfectum występuje tylko w koniugacji I, II i IV.
2. W niektórych czasownikach zakończenie *-v-* zwokalizowało się w **-u-**: *dom-o* > **domavi* > *domūi* (ujarzmiać), *terrē-o* > **terrevi* > *terrūi* (straszyć), *veto* > **vetavi* > *vetūi* (zakazywać); poprzez analogię: *col-o* > *colūi* (czcić), *rapī-o* > *rapūi* (porwać), *aperī-o* > *aperūi* (otwierać).
3. W czasownikach, których temat praesens ma przed samogłoską tematyczną *-v-*, poprzez **redukcję** samogłoski tematycznej i **wzdłużenie tematu**: *mōve-o* > *mōv-i* (poruszać), *lāv-o* > *lavi* (myć), *cāve-o* > *cavi* (strzec się), *fāve-o* > *fāvi* (sprzyjać), *fōve-o* > *fōv-i* (ogrzewać), *vōve-o* > *vōv-i* (ślubować), *iūv-o* > *iūv-i* (pomagać).
4. Poprzez dodanie do tematu spółgłoskowego **-s-**: *scrib-o* > **scrib-s-i* > *scrip-s-i* (pisać), *dīc-o* > **dīc-s-i* > *dīx-i* (mówić), *ger-o* > **ges-o* > *ges-s-i* (prowadzić), przy jednoczesnym wzdłużeniu tematu: *rēg-o* > *rēx-i* (kierować), *vēh-o* > *vēx-i* (poruszać), *divīdo* > *divīsi* (dzielić); przez analogię: *manē-o* > *man-s-i* (pozostawiać), *ridē-o* > *risi* (śmiać się), *sentī-o* > **sent-s-i* > *sen-s-i* (czuć).
5. poprzez **wykorzystanie tematu praesens** bez żadnej dodatkowej cechy perfectum (tzw. perfecta rdzenne; częste w koniugacji III, rzadkie w koniugacji II i IV): *defendo* > *defendi* (bronić), *accendo* > *accendi* (zapalać), *verto* > *verti* (obracać), przy jednoczesnym **wzdłużeniu tematu**: *lēg-o* > *lēg-i* (czytać), *sēdē-o* > *sēd-i* (siedzieć), *ēm-o* > *ēm-i* (kupować), *vēnī-o* > *vēn-i* (przybywać);
6. poprzez **apofonię** i **wzdłużenie**: *āg-o* > *ēg-i* (prowadzić), *fācī-o* > *fēc-i* (robić), *iācī-o* > *iēc-i* (rzucić).
7. poprzez **reduplikację**: *pend-o* > *pe-pend-i* (wieszać), *mordē-o* > *mo-mord-i* (gryźć), *curr-o* > *cu-curr-i* (biec); czasem z dodatkową apofonią: *can-o* > *ce-cīn-i* (śpiewać), *tang-o* > *te-tīg-i* (dotykać), *fall-o* > *fe-fell-i* (oszukiwać), *parc-o* > *pe-perc-i* (oszczędzać).

SŁOWOTWÓRSTWO

1. verba frequentativa oraz intensiva -to, -tāre:

- *ago* 3 *egi actum* (działać) ⇒ *actīto* 1 (często działać),
- *cano* 3 *ceciui cantum* (śpiewać) ⇒ *canto* 1 (podśpiewywać),
- *clamo* 1 (krzyczeć) ⇒ *clamīto* 1 (głośno krzyczeć),
- *dico* 3 *dixi dictum* (mówić) ⇒ *dictīto* 1 (ciągle mówić).

2. verba denominativa -illo, -illāre:

- *canto* 1 ⇒ *cantillo* 1 (podśpiewywać, od *cantāre*),
- *conscribo* 3 *conscripsi conscriptum* (spisywać) ⇒ *conscribillo* 1 (gryzmolić).

3. verba inchoativa (inchoativa) -sco, -scēre:

- *languēo* 2 *langūi* (być słabym) ⇒ *languesco* 3 *langūi* (słabnąć),
- *dormio* 4 ⇒ *obdormisco* (zasypiam).

4. verba desiderativa -urio, -urire:

pario 3 *peperi partum* (rodzić) ⇒ *parturio* 4 (chcieć rodzić),
edo 3 *edi esum* (jeść) ⇒ *esurio* 4 (odczuwać głód).

5. verba denominativa (nominalia):

frons ⇒ *frondēo* 2 (zielenić się),
metus ⇒ *metuo* 3 *metui metutum* (bać się).

Ćwiczenia

1. Utwórz *verba inchoativa* od następujących słów:

- *palleo* 2 *pallui* ⇒
- *ingemo* 3 *ingemui* ⇒
- *arēo* 2 *arui* ⇒
- *senex* ⇒
- *ira* ⇒
- *consuetudo* ⇒

2. Utwórz *verba desiderativa* od następujących słów:

- *nubēo* 2 *nupsi nuptum* ⇒
- *emo* 3 *emi emptum* ⇒
- *satur* ⇒

3. Utwórz *verba denominativa* od następujących słów:

- *tribus* ⇒
- *status* ⇒
- *albus* ⇒
- *flavus* ⇒
- *lux* ⇒
- *nomen* ⇒
- *vulnus* ⇒
- *piscis* ⇒

4. Zaznacz długość przedostatniej sylaby oraz akcent.

tradiderat, tempora, moneo, legerunt, punimus, legibus, morimini, quaeremus, vixisset, tribuero, hominum, steterimus, ornavisti, puerorum, animalia, videret, traderent, misisse, audiat, fueram.

5. Od podanych form utwórz liczbę mnogą, zachowując tę samą osobę, tryb, czas i stronę.

moritur –	possit –
ponis –	fers –
occisus sum –	prodes –
duxisti –	vis –
dabit –	eat –
colui –	duc –
tenet –	audierat –
lauderis –	duceres –
sit –	es –

6. Od podanych form utwórz stronę bierną, zachowując tę samą osobę, liczbę, tryb i czas.

capis –	agetis –
fert –	fregisset –
legent –	habemus –
manes –	iungas –
ama –	misserit –
laudabis –	mevebunt –
duxerimus –	negleget –
viderunt –	duceres –
pepercerant –	pelle –
dicit –	

6. Od podanych form utwórz tryb coniunctivus, zachowując tę samą osobę, liczbę, czas i stronę.

morieris –	possumus –
ponunt –	fers –
occisae estis –	prodes –
duxit –	vis –
dati –	imus –
coluisti –	duxeramus –
teneo –	audierat –
laudatur –	pando –
est –	nolumus –